

033. Leyla Erbil'in Üç Başlı Ejderha adlı romanına mitoloji özelinde bir bakış¹**Emre YOLCU²**

APA: Yolcu, E. (2023). Leyla Erbil'in Üç Başlı Ejderha adlı romanına mitoloji özelinde bir bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 559-569. DOI: 10.29000/rumelide.1252802.

Öz

Kaleme aldığı eserlerdeki özgün kurgulama biçimi, deneysel dil kullanımları ve sosyokültürel tematik evreni ile çağdaşı olduğu elli kuşağı ve sonrası yazarlarından ayrılan Leyla Erbil; kadını, edebiyatımızın patriarkal anlayışı içerisinde görünür kılan ilk kadın yazarlardandır. Erbil'in uzun ve devrik cümle yapısı, şiire yakın üslubu, bilinç dışının sınırlarını zorlayan olay örgüsü ve gerçeklikle bağlantısını tam olarak koparamayan hayali karakterleri, romanlarındaki dikkat çekici anlatı unsurlarıdır. Yazarın 2005 yılında okuyucusu ile bulaşan *Üç Başlı Ejderha* adlı romanı; açık bir mekan olarak İstanbul'u odağa alan iki bölümlük bir toplum eleştirisidir. Roma'dan Bizans'a, Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar uzanan akronik olay örgüsünde iç monolog, bilinç akışı ve metinlerarasılık gibi anlatı tekniklerinin kullanılmış olması; Erbil'in yakından ilgili olduğu Mitoloji anlatılarını eserin kurgusal evrenine dahil edebilmesinin de önünü açar. Bu anlamda Yunan Mitolojisinin akla gelen ilk tanrısal karakterlerinden biri olan Kronos'tan yola çıkarak kurgulamış olduğu Tanrıçay karakteri; *Üç Başlı Ejderha* romanının mitoloji kökenli, sembol kişisi şeklinde yorumlanabilir. Erbil'in karakterin sanat ve iş çevresi ile ilgili ilişkileri üzerinden toplum, aile kavramı üzerinden ise birey eleştirisinde bulunduğu Tanrıçay; Kapitalist sistem, sanat, sanatçı, cinsellik ve ensest kavramı üzerine çarpıcı bir ironi dili inşa ettiği Psikanalitik bir karakterdir. Bahsi geçen nitelikleri sebebiyle eser ve başkişisi Tanrıçay; Erbil'in yazın dünyasının farklı yönleriyle yeniden yorumlanabilmesi için mitoloji özelinde incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Leyla Erbil, Mitoloji, Kronos, Tanrıçay, *Üç Başlı Ejderha*

A mythological approach to the novel *Three-Headed Dragon* By Leyla Erbil**Abstract**

Leyla Erbil, who distinguishes herself from her coetaneous generation of the fifties with her unique style of fiction, experimental usage of language, and the sociocultural thematic universe, is one of the first women authors who made women visible in the patriarchal view of our literature. Erbil's long and deviated sentence structure, her poetic style, her plot that pushes the boundaries of the unconscious, and her imaginary characters who cannot entirely disconnect from reality are the unique narrative elements of her novels. The author's 2005 novel "The Three-Headed Dragon" is a two-part social criticism that concentrates on Istanbul as an open space. The use of narrative techniques such as inner monologue, stream of consciousness, and intertextuality in the achronic plot, which extends from Rome to Byzantium, from the Ottoman Empire to the Republic of Turkey, also paves the way to incorporate Mythology in which Erbil is closely interested, to her fictional universe. In this sense, the character Tanrıçay, based on Kronos, one of the prominent god figures of Greek Mythology, can be interpreted as the mythology-based, symbolic character of the novel The

¹ Çalışma yazarın "Leyla Erbil'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.
² Öğr. Gör. Dr., Kafkas Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (Kars, Türkiye), emreyolcu@kafkas.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3419-2701 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.10.2022-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252802]

Three-Headed Dragon. Tanrıçay, whom Erbil criticizes the society through the character's relations with the art and business circles and the individual through the concept of family, is a psychoanalytic character who builds a striking ironic language on the capitalist system, art, artist, sexuality, and the notion of incest. Due to the aforementioned qualities, the work and its main character are Tanrıçay; In order to reinterpret Erbil with different aspects of the literary world, it has been tried to be examined in terms of mythology.

Keywords: Leyla Erbil, Mythology, Kronos, Tanrıçay, *Three-Headed Dragon*, novel, intertextuality

Giriş

1950 kuşağı Türk edebiyatının öne çıkan isimlerinden biri olan Leyla Erbil, edebiyatımızda patriarkaya ses yükselten kadın yazarların başında gelir. Erbil, kendine has dili, kadın merkezli şahıs kadrosu, anlatının odağına konumlandığı zaman ve mekân unsurları ile bilinç dışını işleyen tematik evreni vasıtasıyla çağdaş olan yazarlardan ayrılarak Türk edebiyatının Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilen ilk kadın yazarı olur.

Yaşamı süresince eserlerinin yanı sıra özel hayatı ve fikirleri ile de dikkat çeken yazar, belli kesimlerce sert bir biçimde eleştirilirken belirli bir kesimin ise adı konulmamış kanâat önderliğini üstlenmiştir. Erbil, tüm karşı çıkışlara rağmen dilin kapsayıcı gücünü sonuna kadar kullanmış ve piyasa edebiyatından uzak, kendine özgü bir kalemin sahibesi olabilmeyi başarmıştır. Eserlerinde tarihten sanata, siyasetten psikanalizime pek çok farklı disipline ait çeşitli unsurları harmanlayan ve bu sayede çok sesli, çok kültürlü bir edebiyat evreni yaratan Leyla Erbil'in ilgili olduğu alanlardan biri de mitolojidir.

Anlatılan öykünün gerçekliği ile değil duygunun yarattığı hakikat hissi ile ilgilenen mitolojik anlatılar Erbil'in eserlerindeki kimi karakterlere ilham kaynağı olmaları açısından dikkati çeker. Yazarın diğer eserlerinden yazım türü itibarıyla ayrılan *Üç Başlı Ejderha* (2005) adlı kısa roman Okuyan Us Yayınları tarafından 2005 yılında yayımlanır. Novella olarak değerlendirilen *Üç Başlı Ejderha*; yazarın *Mektup Aşkları*'ndan sonra farklı bir tür ve yazım tekniğini denemiş olması bakımından oldukça önemlidir. Eserin kişinin kendi acine karşı duyduğu yoğun öfkesinin hissedildiği kurgusu hakkında "Öfke, yazarı uçuran bilinç kanatları işlevini görebilir (Erbil, 2011: 92)." yorumunda bulunan Leyla Erbil, yalanlarla kuşatılmış bir toplum içinde bireyin tek arzusunun özgürlük ve adalet olabileceğini dile getirir. Eğitimsiz, yoksul halkı dinsel söylemlerle teslim alan kişi veya kişilere karşı en etkili silahın sanatsal öfke olduğundan bahseden Erbil'in söz konusu öfkesi *Üç Başlı Ejderha*'sını, *Üç Başlı Ejderha* ise Kronos anlatısından esinlenerek hayat verdiği Tanrıçay karakterini doğurur.

1978 Maraş olaylarında tüm ailesini gözünün önünde kaybeden Leyla Ünver adlı bir kadının yaşanan olayların ardından aklını yitirşinin, İstanbul'un tarihî dokusuyla sentezlenerek anlatıldığı novel; *Üç Başlı Ejderha* ve *Bir Kötülük Denemesi* isimli iki bölümden meydana gelir. Çeşitli tarihsel kesitlerin iç içe geçtiği ve zamansızlığın ön planda olduğu kurgusal metinde *Üç Başlı Ejderha* başlıklı ilk öykü, kaybettiği oğlunun ardından yas tutmakta olan bir anneden yola çıkarak Burmalı Sütun adlı antik Yunan anıtını merkeze alan bir Osmanlı-Bizans karşılaştırmasını okuyucuya aktarır. Eserde dikkati çeken bir diğer ayrıntı ise Maraş olayları gibi tarihsel olayların irdelenmesidir. Yazar ayrıca gerçekleştirdiği bir röportajda kurgu dili üzerine inşâ etmeye çalıştığı keskin dönüşümü bu eseri ile daha da belirgin kıldığını şu sözlerle açıklar:

Başından beri söz dizimini değiştiren bir yazarım. Benim yazdığım şeyler yukarıdan verili bir gramere uygun değil. İnsanlar hasta, insanların hasta olduğuna inanıyorum. (...) Şimdi ben bir şizofreni konuştururken nasıl olup da o şizofren virgüllü buraya koyayım, noktalı virgül de buradadır falan diye düşünsün? Böyle bir şey yapamaz. Onun için onların gelişine göre işaretlerimi de değiştirmek zorunda kaldım... Elimden gelen kadar o kadar değiştirebildim. Elimden başka şeyler gelse hepsini değiştireceğim,,, (Erbil, 2011)

Eserin *Bir Kötülük Denemesi* adlı ikinci bölümü Erbil'in psikanalizimden yoğun bir şekilde faydalandığı, yarı hayali yarı sembolik karakteri Tanrıçay'ın fanteziye kaçan hayatının son yıllarına odaklanır. Yazar, bu bölümde ele aldığı ensest unsurlar ve cinsel göndermeler ile edebiyat çevrelerinde büyük ses getirir. Kronos anlatısından yoğun izler taşıyan Tanrıçay'ın kurgusal öyküsünde kekelemeler, sayıklamalar ve bilinçli dilsel tekrarlar göze çarpan ilk ayrıntılardır. Olay örgüsünde kelime ve cümlelerin neredeyse tamamını üç virgülle (,,,) birbirinden ayıran Erbil; bu sayede yerleşik dilin alışlagelmiş kullanımına da savaş ilan etmiş olur. Tüm bu farklılıklarla yazarın diğer eserlerinden ayrılan *Üç Başlı Ejderha*, Leyla Erbil külliyatının mitolojik unsurları en zengin çalışması olarak değerlendirilebilir.

1. Üç Başlı Ejderha

Toplumsal yozlaşmanın getirisi olan yabancılaşma, Erbil'in romanlarında sıklıkla ifade edilen bir olgudur. İnsanlık tarihinden beri evrensel anlamda her toplumda sağlıklı bir sosyal yaşamın ontolojik temelini aile kavramı oluşturur. Toplum düzeninin en önemli öğelerinden biri olarak değerlendirilen aile yapısı, insanların yaşamlarını sürdürdükleri ilk sosyal çevre şeklinde tanımlanabilir. (Turğut, 2017: 93). Aile, bireyi kendine has sözleşmeler ile toplum hayatına bağlayarak toplum düzeninde süreklilik sağlar. Diğer yandan ise toplumsal olaylardan etkilenecek devamlı bir dönüşüm hâlinde kendini çağa uydurarak yeniler ya da yer yer çağın gerisinde kalarak eleştiri oklarının hedefi hâline gelir. Tarihsel süreç içinde kendisine gelenek ve din gibi meşru dayanaklar bulan aile kavramı, böylece sosyal yaşamı düzenleyen etkili normlarca koruma altına alınır. Bahsi geçen değer yargıları bir taraftan aile yapısının sürekliliğini garanti ederken öte yandan da kendi parametrelerini yeni nesillere, aile ilişkileri üzerinden aktarır. Kültürel bir miras aktarımı kanalı hâline gelen bu süreç sanayileşme, aydınlanma hareketleri ve bunların tümünü kapsayan modernizm gibi sosyoekonomik dönüşümler ile sunulan alternatif yaşam tarzları sonucu kümülatif bir aşınmaya maruz kalır. Özgürlük kavramı, toplumsal ilişkilerin zamanla geçirmiş olduğu değişimler ışığında çözümlenmeye gayret edilmelidir (Çoban, 2010: 4). Özgürlük uğruna halktan insanları ve aydın kesimi karşı karşıya getiren *Üç Başlı Ejderha* adlı roman, sahip olduğu kurgusal çatışmanın kaynağını buradan alır.

Üç Başlı Ejderha ve Bir Kötülük Denemesi adlı iki bölümden oluşan ve ismini ilk bölümün başlığından alan *Üç Başlı Ejderha* romanının başkişisi Leyla Ünver'dir. Edebi eserlerdeki anlatı eyleminin biçimlenmesi konusunda rol oynayan unsurların ilki kişi kavramıdır. Bir romanda yapının oluşmasını sağlayan tüm unsurların merkezi konumundaki kişiye başkişi denilir. Başkişilerin, kurguda en ilgi çekici soruların ortaya atılmasına hizmet eden temel araçlar olduğunu söylemek mümkündür (Stevick, 2004: 173). 27 Aralık 1978 tarihinde, Maraş Katliamı esnasında oğlu ve tüm ailesini kaybeden Leyla Ünver'in geçmişle hesaplaşmasını detaylı bir şekilde anlatan eserde oğlunu öldürenlere karşı derin bir intikam hissi besleyen Leyla'nın dışında ara sıra iletişim içerisinde olduğu Suzan Abla, Kürkcü Şabuk Bey, Sami Ağbi, Heykeltraş ve Şair gibi kişilerden de bahsedilir. Ancak romanın odağına tek bir kişi; eserin başkişisi Leyla Ünver konumlandırılır. Çevresince meczup, deli, takıntılı gibi sözlerle anılan Leyla Ünver, geçmişi unutamayan, düzensiz ve çelişkili ifadeleri ile dikkat çeken tekinsiz bir kadındır. Eserin ikinci başlığı olan *Bir Kötülük Denemesi*'nde öne çıkan Tanrıçay karakteri ise dünya çapında tanınmış bir şair olmasına rağmen genel ahlakın dışına çıkan, hâl ve hareketleri ile kurgu ve gerçeklik arasına sıkışmış hem fiziken hem de ruhen hasta, noksan bir birey olarak tasvir edilir. Anlatıcının Tanrıçay için

kurduğu ifadeler oldukça dikkat çekicidir: “Başının üstünden yemiş dalları uzanır ama koparıp yiyemez, boğazına kadar suda dolaşır içecek bir damla bulamaz. Neye el uzatsa kurur kavrulur. Bu kendi kendini ebedi olarak cezalandırma biçimidir (Erbil, 2019: 85)!”

İstanbul özelinde bir şehir öyküsü olarak okunabilecek *Üç Başlı Ejderha*'da, yazarın yer yer araya girerek Burmalı Sütun etrafında yeni bir anlatı katmanı oluşturması, olay örgüsü içerisinde beklenmedik kesintilere sebep olur. Erbil, anlatıcı vasıtasıyla Burmalı Sütun hakkında konuşarak Avrupa insanıyla Anadolu insanını karşılaştırır. “Biz ne kadar farklıyız onlardan halâ, turistlerden diyorum, Avrupalılardan, onlarla sık sık karşılaşırım, bizim orda, pek severler Burmalı Sütun’umu benim. Kendi kültürleri, farklıyız farklı, yüz yıl en azından önümüzde (Erbil, 2019: 19).” sözleriyle İstanbul’u yalnızca açık bir mekân olmaktan çıkarır. Açık mekân, kurguda aksiyonun gerçekleştiği sınırlandırılmış yerleri kapsayan sınırsıza yakın, doğal mekân unsurları olarak tanımlanabilir. Ülke, bölge, deniz, şehir, dağ, park, sokak gibi örneklendirilebilecek bu mekânlar dış ya da geniş mekân olarak isimlendirilebilir (Zambak, 2007: 5). Aidiyet temelli keskin bir sınırlamaya gidilmeyen bu mekânlar herkes için kapsayıcı bir özgürlük alanı olarak dikkate değerdir. *Üç Başlı Ejderha*'da ise İstanbul, bir şehirden öte eserdeki aidiyet duygusunu temsil eden sembolik bir anlatı unsuru haline gelmiştir. Erbil böylece mekân ve aidiyet bağı üzerinden bir zıtlık ilişkisi temellendirmeyi başarır. Yazar için İstanbul en az bir insan kadar canlı, kendi duyguları ve yaşamışlıkları olan tanıdık bir yüz gibi eserdeki yerini alır.

Burmalı Sütun üzerinden Osmanlı-Bizans yani İslam ve Hristiyan alemi kıyaslamasına giden Erbil; Sultanahmet'teki At Meydanı'nı ikiye bölen Spina Duvarı'yla da alışılmadık bir benzetme yoluna gider. “...bence Spina Roma'nın vajinasıdır dedim genç dostuma,, izleyemedi,, bizim de vajinamızdır dedim,, anlıyorum dedi... (Erbil, 2019: 24).” Spina Duvarı'nı Roma'nın, Osmanlı'nın ve Türkiye Cumhuriyeti'nin vajinasına benzeten yazar, her türlü tahrip edici mücadele ve işgale rağmen yeni medeniyetlerin doğuşuna tanıklık eden bu meydan ile kadın cinsel organının doğurganlığını sembolize eder. Eserde geçen kapalı mekân; Küçük Ayasofya Sokak'ta bulunan anlatıcının evidir. Dar mekân, iç mekân şeklinde de isimlendirilen kapalı mekânlar ev, oda, iş yeri gibi alanlar olabilir. Kapalı mekânların kişiler üzerindeki etkileri ve kurmacadaki anlatı değerleri olay örgüsünün doğru bir şekilde çözümlenebilmesi için de oldukça önemli ayrıntılar olarak bilinmektedir (Çetin, 2011:134). Vaktinin büyük bir bölümünü Pera'nın en eski apartmanlarından birindeki bu evde geçiren anlatıcı zaman zaman da Sultan Ahmet Meydanı'ndaki Burmalı Sütun'un çevresinde başıboş bir vaziyette dolaşır halde betimlenir.

Romanın ilk bölümünde anlatılan olaylar ellili yıllardan başlayarak, roman ilerledikçe Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine kadar süren geriye kırılmalarla akronik bir düzende gelişim gösterir. Kurgunun ikinci bölümünde Erbil, eserin kaleme alındığı yıldan itibaren yakın tarihimizin son yirmi yıllık sürecini mercek altına alır. Farklı zaman katmanlarından oluştuğu görülen roman, anlatıcının “genç dostum” olarak seslendiği ve oğlunun sürgün edilmiş bir arkadaşının yuvaya geri dönüşünün anlatılması ile başlar. Öykü zamanı Osmanlı ve Bizans tarihi ile yakın dönem tarihi 2000'lerin iç içe geçmiş zaman katmanlarından oluşur. Genç oğlunun beklenmedik kaybının ardından yirmi yıl boyunca yas tutan anne Leyla Ünver karakterinin “akşamüstleri geliyor aklıma,, gözleri,,oğlumun” (Erbil, 2019: 24) sözleriyle Erbil, okuyucusuna öyküleme zamanı hakkında bilgi verir. Uzaktan kumandalar ile kontrol edilebilen televizyonların çıktığı doksanlı yıllara işaret eden olay örgüsünde öyküsel zaman sıkıyönetimin hüküm sürdüğü yetmişli ve seksenli yıllardan daha eski zamanlara, İstanbul'un fethine, kadar uzanır. Bu anlamda geniş bir zaman dilimini kapsayan olay örgüsü, takip edilmesi hayli zor olması sebebiyle dikkatli bir okuma ihtiyacını da beraberinde getirir. Vaka zamanı evlerde televizyon kullanımının arttığı doksanlara işaret eden olay örgüsünde, yeterince tarihsel ifade ve zaman zarfı bulunmaması kesin bir öyküleme zamanından bahsedilmesini engeller. Eser, siyasal olayların bir iç savaş hâline geldiği

sıkıyönetim Türkiye'sinin baskı rejimleriyle bireyi buhrana sürükleyen yetmişli ve seksenli yıllarından, İstanbul'un fethine kadar uzanan geniş bir zamanı ele alır. Erbil bu sayede zamanı belirsiz kılarak yaşanan olayların tekrar edebilme ihtimalini ve tecrübe edilen acıların zamansızlığını okuyucuya hissettirmeye çalışır. Zamanın sembolik bir değer kazandığı bahsi geçen roman, yakın ve uzak tarihimizden kesitlerle olay örgüsünün düşsel evrenini gerçeklik algısına yaklaştırır.

Roman başkişisi Leyla Ünver'in, Maraş olayları sırasında başından geçen olayları anlatma tekniğiyle olay örgüsüne taşıyan Erbil; karakterin karakoldaki ifadelerine dedim - dedi şeklindeki doğrudan anlatımlar ile yer vererek, kurgusal dile tarihsel bir anlam değeri kazandırır. Olaylar tarihsel kesit içerisinde iç içe geçmiş bir biçimde okuyucuya aktarılmaya çalışılırken; belirsizlik, açık uçlu sorular, doksanlardan yetmişlere dönüş ve İstanbul'un imparatorluk hatıralarına kadar uzanan geriye kırılmalar ile kurguyu takip edebilmek giderek daha da güç hâle gelir. Geriye dönüşler ile asıl verilmek istenen; uygarlaşmayla gelen yerleşik düzene boyun eğmek zorunda kalmış masum halkın çaresizliğidir. Bu çaresizliğin günümüzdeki linç kültürünün temellerini atmış olduğunu söylemek mümkündür.

Ailesinden altı kişi öldürülen tanık Leyla Ünver'in ifadesinden: gelinim çay yapıyordu. 'Evi basıyorlar' diye bağırdı. Komşumuz Pakize, 'Bize gelin' dedi ve biz onun evine gittik. Evimizi ateşe verdiler. Bir orada kaldığımız müddet içerisinde ateş ettiler. Bu ateş esnasında Mustafa Ünver dedi ki: 'Namusum, şerefim üzerine ben teslimim, gelinin kızın içine girmeyin' dedi. O anda kapıyı kırdılar, çocuklarını her birini alıp gitti. Ben içerde kalmışım, şuurumu kaybetmişim. Bilmiyorum... (Erbil, 2019: 70)

Maraş olayları ile ilgili ifade veren Leyla Ünver, konuşması sırasında gündelik ifadeleri sıklıkla kullanır. Erbil böyle bir kullanım ile kurgu kişinin içine düştüğü heyecan ve panik ortamını oldukça etkili bir akıcılık ile olay örgüsüne taşır. Olay örgüsü içerisinde yükselen gerilimi destekler nitelikteki argo kullanımları; temel ifade anlamlarından çok kurgusal akışı sürdüren birer edebi anlatı unsuru olarak eserde kendilerine yer bulur.

Seni sağ mı koyacağız dediler ve beni aldılar. O anda gövdeme değeni bilmiyorum, tabi ciğer acısı kolay değil. İbrahim öldü, Malik Ünver öldü. O acıyla gövdeme değen sopayı bilmedi. Beni attılar, 'De yat kocanın üstünde' dediler (Erbil, 2019: 71).

Aile, birey, kent ve tarihsel olayların harmanlandığı roman, çocuğunu kaybeden bir annenin içinde bulunduğu durumu ve toplumsal eleştiri perspektifini barındırır. Eserin *Üç Başlı Ejderha* isimli bahsi geçen ilk bölümü büyük ölçüde başkişi Leyla Ünver'in bilinç dışı iç konuşmalarından meydana gelir. Olay örgüsü genel anlamda anlatıcı öznenin öyküsü, anlatıcı kişinin öldürülen oğlunun arkadaşının öyküsü ve üst anlatıcının kurguladığı Burmalı Sütun Öyküsü olmak üzere üç başlıkta incelenebilir. İç içe geçen olay örgüsünün satır aralarında okuyucu, bedbaht bir ananın evladı için yaktığı ağıtları okur. Anlatıcı kişi ile onun öldürülen sol görüşlü oğlunun arkadaşı arasında hem öz yaşantıları bakımından hem de siyasal düşünceye yaklaşım açısından zamanla bir çeşit ana oğul ilişkisi gelişir. Aralarındaki geçmişe dayalı iletişim eser boyunca kendisini hissettirir. Olay örgüsünün bilinç dışına yönelik, karamsar evreni ile uyum içerisinde olan diyaloglarda yer alan bir diğer önemli mesele ise din ve siyaset ilişkisidir. Erbil karşılıklı tarafları konuşarak bu iki bıçak sırtı konuya açıklık getirebilmeye gayret eder.

-Peki ama dostum, siz hür iradeye inanmıyor musunuz?

-Ben hür iradeye inanmam efendim, ben toplumun iradesinin tayin ediciliğine inanırım.

-Ama bilirsiniz ki bir toplumun tek değişmez tayin edici iradesi Kur'an'dır.

-Gerekirse o da kullanılmalı!

-Din üzerinden siyaset yapmak mı? Bunun adı komünistlikten başka bir şey olur elbette. Biz halk aldatmadan, aydınlatarak başarmak istiyoruz. Ne yapmalıyız konuşmalıyız yeniden?

-Konuşun efendim, konuşun ama boşunadır! Onları kandıran kandırmıştır başından beri (Erbil, 2019: 45).

Din; sosyal bir gerçekliktir ve toplumsal işlevi, bireyler açısından çatışma konusu olmasına sebep olur. Kişilerin kesişen dinî sınırları, dinî çatışmanın en tipik örnekleridir. Kurgusal anlatı geleneğinde çatışma, olay kişilerinin çoğunlukla mevcut dinî otoriteye meydan okuması sonucu (Aydınalp, 2010: 197) ortaya çıkmaktadır. Bu yolla yazar kaleme aldığı eserlerde tarihî ve siyasi ironi dilini de sağlamlaştırma fırsatı yakalamış olur. Kültür ile karşılıklı ilişki içerisinde olan din kavramı bir yandan içine doğulan kültürü kendi esasları kapsamında dizayn ederken diğer yandan da kültürün imkân ve değerlerine göre kendisi için yaşam ve uygulama alanı yaratır (Tanrıverdi, 2018: 595). *Üç Başlı Ejderha* romanında başkışı; dini, kültürel zenginliğin önünde bulunan en büyük ket olarak değerlendirir. Dinin kültürel unsurların tümünden baskın olduğunu ve yanlış ele alındığını vurgulayan karakterin bu durumu akla kültürel kısırlığı getirmektedir. Erbil'e göre toplumsal yozlaşmanın temelinde kültürel kısırlaşma vardır ve bu durumun temel sebebi ise din olgusunun yanlış anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

(...) Merhametini sevdiğim insanları,, acaba ortak insanlık durumunu gerçekleştirecekler mi bunlar diye düşünürüm,, proletarya diktatörlüğü yerine yani,, Şu dünyada olur mu öyle bir Şey,, özgürleştirmişler mi yeterince kendilerini,, ama üzüldüklerini gözümle görürüm,, o vakit acırım onlara daha tehlikeli hareketler yaparım,, biz farklıyız dercesine,, övünür gibi kültürümüzle,, cezalandırmak için kendimi,, kültürümüz dediğim dinimizle,, başka kültür yaratması engellenmiş bir ulusuz çünkü,, öteki dünya korkusuyla tutarız kendimizi,, yalvarırlar bana,, turistler,, gözleriyle,, kanlı tarihlerinden mi almışlar insanlık dersi,, biz niye alamamışız,, (Erbil, 2019: 26).

Sıradan insanın toplumsal düzenin hâkimi değil parçası olması, mevcut olanla yetinmesi ve bu duruma uyum sağlaması fikrinden yola çıkan Erbil; eserde kaleme aldığı toplum eleştirisini "(...) adil olmayan her şey doğal sayılmıştır uygarlığımızda,, kimse ses çıkaramaz olmuştur artık,, binlerce yılın getirdiği düzen,, uygarlaştırma budur,, herkesin olanla yetinmesi" (Erbil, 2019: 5) sözleriyle ifade eder.

Akılsal, ussal bilgiyle henüz tanışmamış ilk insanın evrene ve kendisine dair merak ettiklerini duygularıyla cevaplandırmaya çalışının bir ürünü olan mitoloji; Erbil'in ilgili toplum eleştirisinin devamı niteliğindeki eserinin ikinci bölümüne de kaynaklık eder. Mitolojide Altın Çağ olarak adlandırılacak refah dönemine geçişin başlangıcı kabul edilen Kronos'un düşüşü; Erbil'in kötülük denemesi ve Tanrıçay'ı için de çıkış noktası olur. Yazar, Kronos'u saklandığı yerden gün yüzüne çıkararak ona yeni bir isim verir. Tanrıçay; devraldığı işe kaldığı yerden *Bir Kötülük Denemesi* ile devam edecektir.

2.Mitolojik bir karakter temsili olarak Tanrıçay

Eserin ikinci kısmına ismini veren *Bir Kötülük Denemesi* adlı bölümde Erbil; Tanrıçay karakteri özelinde Türk aydınına çeşitli eleştiriler getirir. Pek çok farklı kurgu kişinin yer aldığı olay örgüsünde anlatıcı özellikle bir tür hastalığın pençesinde olan Tanrıçay'ı ve Tanrıçay'ın doktoru Nurer'i öne çıkarır. Dünya çapında tanınan bir şair olan Tanrıçay isimli karakter olağan dışı bir hastalıktan mustarıptır. Bu süreçte tedavisini üstlenen Dr. Nurer ise Tanrıçay'a diğer hastalarına oranla daha ilgili davranmaktadır. Dr. Nurer'in bu ilgisinin altında Tanrıçay'ı iyileştirerek tıp dünyasında açacağı yeni ufukları düşleyen hırslı bir hekim profili yatmaktadır. Dr. Nurer dışında yakın çevresi tarafından da sürekli desteklenen Tanrıçay, bu destekleri görmezden gelen ve türlü şımarıklıklar yaparak dikkatleri üzerine çeken bir şair olarak abartılı bir biçimde resmedilir. "Tüp gazı neden hiç tükenmiyor, kirasını kim ödüyor, suyu

elektiriği neden hiç kesilmiyordu. Buzdolabı nasıl böyle kendi kendine içeceklerle, yiyeceklerle taşıyordu” (Erbil, 2019: 79).

Tanrıçay'ın yapılan bu iyiliklerin farkında olması gerektiğine inanan anlatıcı, etrafındaki kişileri dedikodu üzerinden sindirip susturmasını ise doğru bulmamaktadır. Tanrıçay'ın bir tür cezalandırma yolu olarak seçtiği dedikodu eyleminde ahlak tanımaz, saldırgan tutumu çevresi tarafından korkuyla karşılanan ve olay örgüsü süresince gerilimi arttıran bir mesele olarak kaleme alınır.

O haksız bile olsa onun incinmemesine gösterdiğimiz dikkat yüzünden kendimiz de ince erdem yollarını öğreniyor, özellikle gece yarısı nedenini bilmediğimiz bir karabasanla uykumuzdan uyanıp kendimizle baş başa yapayalnız kaldığımızdan emin olduğumuzda, beynimizin onun sayesinde açılmış kötülük çukurlarında bata çıka dolaşırken bu bataklıkta kötülükle iç içe yaşayan inceliği ve erdemi kavramanın hazzıyla kıvranıyorduk (Erbil, 2019: 81).

Bu gibi tutumları sebebiyle çevresi tarafından korkulan bir figür hâline gelen Tanrıçay, devlet dairesindeki ufak memuriyetinden kovulmasının ardından eline aldığı koçbaşı bir sopa eşliğinde küçük oğluyla yalnız başına sokaklarda dolaşmaya başlar. Aksi tutumlarına rağmen yakın çevresinin kendilerinde kalması tekliflerine kulak asmayan Tanrıçay, bir süre sonra dostları arasındaki en yoksul kişi olan Çılgın Methi'nin misafiri olmayı kabul eder. Erbil; Tanrıçay ve deneyimlediği bahsi geçen olaylar ile eserdeki toplum eleştirisini farklı bir açıdan sürdürür. Toplumsal düzen içerisinde makbul bir davranış olarak kabul edilmeyen dedikodu eylemi sebebiyle memuriyet gibi kazanılmış bir statüden azledilen Tanrıçay, şairlik vasfı ve yarattığı korku iklimi sebebiyle tam bir toplumsal tecrite maruz kalmaz. Tanrıçay'ın belagat yeteneği onu yalnızca bozuk toplum düzeni içerisindeki türlü cezalandırma yöntemlerinden korumakla kalmaz; ayrıca ona yeni bir rol, edinilmiş bir statü de kazandırır. Çevresince kendisine biçilen tekinsiz aydın tipi ile Tanrıçay; kendi çıkarları için her türlü eylemde bulunabilecek sözde aydın zümrenin bir temsili olarak az gelişmiş ülkelerdeki ahlaki dejenerasyonun figürleştirilmiş kişisi haline gelir. Barınma gibi temel bir ihtiyacın giderilmesi için tercih edilen Methi'nin yoksulluğu ve Çılgın olarak isimlendirilmesi ise Erbil'in olay örgüsü içerisinde kaleme aldığı bir diğer göndermedir. Erbil bu misafirlik üzerinden, diğer eserlerinde de sıklıkla konu edindiği kapitalist sistem eleştirisini sürdürür. Yazara göre toplumun iki zıt kutbundan birinde yer alan para, mal, sanat, itibar gibi zenginliklere sahip olan üst zümre; herhangi bir varlığı olmayan ve sadece toplumsal aidiyet ile yetinmeye zorlanan sade vatandaşın üzerinden palazlanmaya devam eder. Tanrıçay; temsil ettiği politik, sanatsal, kapital erkin bir figürü olarak başı sıkıştığı ilk anda, beklenileceği üzere, en zayıf olan Çılgın Methi'nin kapısını çalmakta herhangi bir beis görmez ve/veya kendisini borçlu hissetmez.

Burada kaldığı günlerde türlü oyunlarla Methi'nin polis tarafından tutuklanmasına sebep olan Tanrıçay, ardından aslında kendisine ait olmayan bu eve yerleşerek hastalığı daha da ilerleyene dek burada yaşamayı sürdürür. Eserin ilerleyen bölümlerinde Dr. Nurer ile gerçekleştirdiği bir konuşma seansında doktorunun kendisine içirdiği sakinleştirici çayın etkisiyle şimdilerde birlikte yaşadığı oğlu için planladığı, daha önceleri ise diğer çocuklarına uyguladığı ensest hayâllerinden bahseder. Öz çocuklarının cinsel organlarını kesip yuttuğunu anlatan Tanrıçay ve doktoru arasında Erbil, yarı hayâli yarı gerçek bir bilinç dışı hesaplaşma kaleme alır.

Yazma serüvenini toplumsal ve kişisel belleğe bir yolculuk olarak değerlendiren Erbil; din, mitoloji, felsefe ve çeşitli sanat dallarına ait pek çok farklı kaynaktan ilham alır. Kaleme aldığı diğer eserler ve kimi röportajlarında vermiş olduğu demeçlerden de anlaşılacağı üzere Yunan ve Roma mitolojisiyle yakından ilgili olan yazar, araştırmaya konu edinilen *Üç Başlı Ejderha* romanı ve Tanrıçay karakterini meydana getirirken mitik bir kök olarak Yunan tanrısı Kronos'tan istifade eder.

Kronos: Titanlar sülalesinde, Ouranos (Gök) ile Gaia'nın (Yer) en küçük oğulları olan dolayısıyla Zeus ve Olymposlular kuşağından önceki birinci tanrısal kuşaktır (Grimal, 2012: 392, 393). Zaman anlamına gelen 'khronos' sözcüğünden türediği tahmin edilen Kronos ismi aynı zamanda kronoloji kelimesinin de etimolojik kaynağı olarak değerlendirilmektedir. İlk olarak Hesiodos'un *Theogonia*'ya yani *Evrenin Yararılışı* eserinde karşımıza çıkan bir tanrı olan Kronos; evrende her şeyden önce bir boşluğun yani kaosun olduğundan bahsedilmesi ile anlatıda kendisine yer bulur. Hesiodus'un anlatısına göre sonsuz boşlukta yani kaosta ilk önce Uranüs (Gök) ve Gaia'nın (Yer) yaşam sürdüğü, iklimin birlikteliklerinden ise tanrıların doğduğundan söz edilir. Kronos bu tanrılardan bir tanesidir. Kronos'tan önce doğmuş ve babaları tarafından kusurlu buldukları için yeraltındaki ölümler ülkesi Tartaros'a sürgün edilen, Ouranus ve Gaia'nın ilk çocukları, diğer Titanlar; Kronos'un kötücül kardeşleri olarak anlatılırlar. Titanlar'ın Tartaros sürgünleri bazı mitlerdeyse ana rahmine yani Gaia'nın karnına geri dönüş olarak aktarılır. Evlatlarından koparılmış olmasına katlanamayan ve bu sebeple içten içe eşi Ouranus'e büyük bir öfke duyan Gaia, çareyi oğlu Kronos'u kendi yanına çekmekte arar. Oğlunun eline verdiği bir tırpanla babası Ouranus'tan Titanlar'ın intikamını almasını isteyen Gaia'nın teşvik ve yardımıyla Kronos; Ouranus'u çeşitli yerlerinden parçalayarak alt eder. Babası Ouranus'u erkeklik organına varıncaya kadar parçalayarak iktidarını tam anlamıyla yok etmeye çalışan Kronos; Yunan Mitolojisi'nin kurgusal evreninde otoriteye başkaldıran ilk tanrısal karakter olur. Bu başkaldırı ve yok ediş yalnızca bir anlatımın sonu değil doğacak yeni anlatıların da başlangıcı olacaktır. Örneğin kimi anlatılarda aşk tanrıçası Afrodite'in doğuş miti, Ouranus'un kopuk erkeklik organından sızan spermilerin deniz köpükleri ile birleşmesi şeklinde anlatılacaktır (Sears, 2022: 133). Babası Ouranus'u öldürerek birinci kuşak tanrıların egemenliğine son veren Kronos, ikinci kuşak tanrıların başa gelmesini sağlayan, böylece yeryüzüne iyiliği ve bereketi getiren ilk tanrı olarak anlatılır (Gürel & Mutur, 2007: 550). Tüm bu iyi vasıflarının yanında tıpkı babası gibi oldukça hırslı bir karakter olan Kronos; evrenin tek hakimi olma arzusuyla, kardeşi Rheay'la evliliğinin hemen ardından, Yüz Elliler ve Kikloplar'ı yeniden Tartaros'a hapseder. Kendi kaderinin babasına benzeyeceğine dair bir kehanet işiten Kronos bu korkunç sondan kaçınmak için babasından çok daha zalimce bir plan yapar ve doğan her çocuğunu yutarak onları ortadan kaldırır. Eşi Rhea'nın doğurduğu her bir çocuğu yutup, yok ettiğini düşünerek iktidarına ortak olacak yeni bir gücün çıkmasına engel olmaya çalışan Kronos'un bu arzusu aslında sembolik bir göndermedir. Babasına karşı kazandığı galibiyet ile geçmiş, kendi çocuklarını yutarak ise geleceği tüketme yolunda ilerleyen Kronos ile anlatılmak istenen asıl fikir sonsuz bir zaman yaratma düşüncesidir. O; geçmiş ve geleceği görmezden gelen, sadece kendisinin hakimiyet kurduğu bir şimdiki zamanı arzu eden iktidarın ilk temsilcisidir. Bu sayede Kronos'un kozmik iktidar anlatısı; bilmek, anımsamak, unutmak, bellek ve bilinç gibi kavramların da mitik kökenini oluşturmaktadır. Öyle ki ikinci kuşak tanrı anlatılarında belleğin kişileştirilme biçimi olan Mnemosyne; Kronos'un yani zamanın kız kardeşi olarak en yakınında konumlandırılmıştır. Kronos'un doğan her çocuğunu yutması karşısında müthiş bir öfkeye kapılan eşi Rhea; altıncı çocuğu olan Zeus'u, daha evvel benzer şeyler yaşamış olan Gaia'nın yardımıyla gizlemeye karar verir. Oğlunun doğumunun ardından büyük bir taş parçasını kundaklayarak Kronos'a teslim eden Rhea, böylece kocasını kandırarak Zeus'u kurtarmayı başarır (Sears, 2022: 50). Girit'te Gaia'nın desteğiyle gizlice büyütülüp genç bir tanrı haline gelinceye dek saklanılan Zeus; kehaneti gerçekleştirebilmek için babası Kronos'un yanında hizmetkâr olarak görev yapmaya ve fırsat kollamaya başlar. Kronos için tertip ettiği bir eğlence sırasında babasının içkisini zehirleyerek kusmasını sağlayan ve böylece kardeşlerini kurtaran Zeus; on yıllık tanrı savaşlarının ardından nihayet tahta geçmeyi başararak kendi devrini başlatır.

Erken dönemde İtalya'da Saturnus, Sicilya'da ise Fenike ve Kartaca tanrısı Baal ile özdeşleştirilen Kronos; yeme, yutma, tüketme gibi kötücül eylemleri ile başka anlatılardaki kimi demonik tipleri de akla getirir (Gardin & Olorenshaw, 2019: 373). Kırgız anlatılarında genç erkek ve kadınları kendisine çekerek

onları yiyen Celmoguz Kempir bu anlamda akla gelecek ilk örneklerden biridir (Dilek, 2021: 208). Benzer bir diğer örnek Nogay anlatılarında Yelmağuz adlı canavardır. Oburluğu ile ön plana çıkan bu varlık başta ailesi olmak üzere önüne çıkan herkesi tüketme arzusu içerisindedir (Dilek, 2021: 895). Özbeklerde kan emme ve insan yeme alışkanlığıyla dikkati çeken Yalmağuz (Baydemir, 2017: 95) ile Kıbrıs anlatılarında karşımıza çıkan ve kendisinden yardım isteyen insanları yiyip, yutan Goncoloz (Gökdemir, 2008: 508); bahsi geçen benzer yönleriyle kendi anlatısından uzakta, yeni biçim ve isimlerle hayat bulmuş tanrı Kronos'un mitik diğer varyantları olarak kabul edilebilir.

Kaleme aldığı eserler ile çağdaşı yazarlardan ayrılan bir yazın biçimine sahip olan Erbil'in araştırmaya konu olan *Üç Başlı Ejderha* romanındaki Tanrıçay karakteri de bazı özellikleri ve kimi eylemleri ile akla Kronos'u getirir. Tanrıçay'ın kendi çocuklarıyla yaşadıklarını dile getirirken kullandığı kimi ifade ve benzetmeler, sapkın cinselliğinin sınır tanımayan eylemlerine yapılmış imgesel göndermelerdir. İlgili söylemleri Dr. Nurer'in kendisine içirdiği sakinleştirici bir çayın ardından, trans halinde anlatmaya başlayan Tanrıçay'ın bu halleri akla Kronos'un oğlu Zeus'un sunduğu içki sonrası kusması hadisesini akla getirir. Kronos anlatısında fiziksel bir eylem olarak işlenen kusma eylemi, Tanrıçay için mecaz anlamda kullanılmaktadır. Kronos; sakladığı, yok etmeyi umduğu çocuklarını bir bir kusarken Tanrıçay ise çocuklarına dair kirli sırları istemeye istemeye ortaya döküp saçır. Çocuklarını cinsel organlarını kesip yutmasından normal bir davranışmış gibi "Onlar, ufacıktı, iki aylıktılar daha, iki palamut gibiydiler." (Erbil, 2019: 92) sözleriyle bahseden Tanrıçay'ın ilgili söylemlerinde palamut benzetmesinde bulunması, yetişkinliğe erişmemiş erkek vücuduna yapılan bir diğer bilinçli imgelemdir. Erbil; tıpkı Kronos gibi Tanrıçay'a da çocuklarını yedirerek zamanlar üstü bir iktidar, pür bir kötülük yaratma çabası içerisindedir. Anlatı süresince Tanrıçay'ın çocukları ile olan ilişkisi de Kronos'a benzer bir biçimde mitolojik bir savaşı andırmaktadır. Tanrıçay'ın sınır tanımaz kötülüğünün masum kurbanları konumundaki çocuklara ek olarak sanat ve sanatçılarla olan ilişkisi de zaman ilerledikçe çekişmeli bir hâl almaya başlar. Kurgu kişilerinin çeşitli ölümler karşısında akıl sağlıklarını yitirerek şehirdeki düzensizliğin kaynağı haline gelmeleri, anlatı mekânı İstanbul'un kaotik betimlemeleri ve esere hakim olan delilik duygusunun bir bilinç savaşı haline evrilmesi, Tanrıçay ve Kronos arasındaki diğer dolaylı benzerliklerdir. Her iki anlatı kişinin de kurgusal odakta oluşları ve çevrelerine olumsuz etkileri, eril iktidarın mitik ve güncel temsilleri oldukları yorumunu güçlendirir. Kronos anlatısındaki fiziksel mekân Tartarus, Erbil'in *Üç Başlı Ejderha*'sında İstanbul'a, Gaia'nın rahmi ise At Meydanı'ndaki Spina Duvarı'na evrilir. Spina Duvarı; İstanbul'a sahip olmuş Roma'dan Osmanlı'ya, Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne farklı imparatorluk ve devletlerin vajinasına benzetilerek sembolik anlamda kullanılır. Bu benzetme her türlü yıkıma tanıklık etmesine rağmen yeni medeniyetler doğurabilen İstanbul'un feminen enerjisine bir göndermedir. Tıpkı Gaia'nın rahminden doğan Kronos gibi Tanrıçay'da bir anlamda İstanbul'dan doğmuş ve bu şehrin her türlü işgal ve fethini derin öfkesine empoze edebilmeyi başarmıştır.

Erbil'in eserleri içerisinde mekân kullanımı olarak ayrı bir noktaya konumlandırılabilir *Üç Başlı Ejderha* adlı romanda, yazarın açık bir mekân olarak tercih ettiği İstanbul'a dair sembolik göndermeler eserin dikkat çeken mitik unsurlarından biri olarak kabul edilebilir. İstanbul'u bir kültür panoraması olarak ele alan yazar için İstanbul tıpkı Tartarus gibi karnında tanrı ve tanrıçaları saklayan gizli bir mabettir. Şehri tılsımlı bir masal diyarı olarak kaleme alan Erbil'in yılan sembolünü kullanması tesadüfi değildir. Yazar, İstanbul'da bulunan ve eserin isminin de kaynağı olarak kabul edilebilecek Yılanlı Sütun anıtının koparılan son başının hikâyesi ile kurgusal mekâna sembolik bir anlam kazandırır. Aslanla birlikte hayvan sembolizasyonunun ilk sırasını paylaşan yılan imgesi, genellikle en iyi olanı en kötü şekilde temsil etmek için kullanılmaktadır. Yarattığı, yenilenme, ölümsüzlük gibi anlamlar çağrıştıran

yılan sembolünün aynı zamanda gerçeği gizleme, mutlak kötülük ve ölüm anlamında kullanıldığı da bilinmektedir (Gardin & Olorenshaw, 2019: 651).

Söylenceye göre kenti, yani bugün için bize ait olan içinde yaşadığımız İstanbul kentini önceki adları Byzantium, Antoninia, Kostantinopolis, İkinci Roma, Roma Nea, Alma Roma, Antusa, Şarkı Roma, Kostantinopolis Roması, İmparatorluk Şehri, Megali Polis, Kalipolis, Stanpol-Polis, İslambol, Kostantiniye, Arapça ise Asitane-i Belde-i Tayyibe olarak anılan kenti, haşerelerden koruyan son yılanbaşı da bir yeniçeri tarafından koparılınca kentte yılan sayısı artmıştır (Erbil, 2019: 49).

Kronos anlatısının eserdeki hamisi konumunda olan ve bireyin iç âlemini yansıtan Tanrıçay ile toplumsal ahlakın temsilcisi Dr. Nurer'in yüzleştirildiği ikinci bölümün sonunda olay örgüsü Tanrıçay'ın ölümü ile noktalandırılır. Tanrıçay'ın cenazesine eserin anlatıcısıyla birlikte katılan Dr. Nurer, törenin ardından denize girmek istediğini dile getirir. Eserde daha önce kusma eylemi ile sembolize edilen bilinçsel arınma denize girme arzusuyla bir anlamda nihayete erdirilir. Kusarak rahatlama, içeri dökme, itiraf etme anı; olay örgüsünde Tanrıçay'ın uykuya dalması, transa geçmesi ile başlatılırken, tamamen arınma hissi ise ebedi bir uykuya yatması ile mümkün kılınır. Kurgu bu şekilde noktalanırken okuyucu; Kronos'tan Tanrıçay'a her gün benzerleri tekrar edilen, yaşanılan ve biten bu öykü karşısında, sözde bir arınmayla teskin edilmeye çalışılır. Bu anlamda Erbil'in biraz masal biraz gerçek *Üç Başlı Ejderha*'sının Tanrıçay'ı ve kurbanları, okuyucusuna hep biraz uzak biraz yakın kalır.

Sonuç

İnsanlık tarihi için kültürel bir miras olan mitoloji; ilk insanın arketipsel düşünce biçimiyle dünyanın, diğer insanların, duyguların, değerlerin, yasaların, tanrıların özetle evrenin nasıl oluştuğunu anlamak ve buradan yola çıkarak bir arada yaşamının kurallarını belirleyerek evrensel düzeni sağlamak arzusuyla oluşturduğu bir anlatı biçimidir. Mitoloji; anlattığı şeyin gerçekliği olmasına rağmen bunu daha mecazi bir söylemlerle sunan, kolektif aklın hayal gücüyle yaratılmış sembolik bir sistemdir. Mitoloji; insanın kendisi, tanrılar ve evrenle arasında bir bağ, düzen kurma arayışının sonucudur.

Felsefe ve sanattan önce ilk insanın akıl karışıklığına bir cevap niteliğinde olan Mitoloji; günümüzde sanatta, felsefede, edebiyatta ve daha birçok sosyal bilimlerde terimsel olarak karşımıza çıkan, anlatı ve isimleriyle güncel hayatta sık sık karşılaştığımız çoğu kelime ve yaratı öyküsünün ilk yorumları olarak, kaynaklı bir bilgi alanını temsil etmektedir. Özellikle edebiyat alanında, kaleme alınan pek çok romanın, hikâyenin, senaryonun alt metninde mitolojinin etkilerinin takip edebilmek mümkündür.

Yaşamı boyunca yazdığı çeşitli öykü ve romanlarıyla edebiyatımızda kendine has bir yer edinmiş olan Leyla Erbil'in 2005 yılında okuyucusuyla buluşan *Üç Başlı Ejderha* adlı romanı tür ve içerik olarak diğer eserlerinden ayrılmaktadır. Eser, geçmişin, hayalin, gerçekliğin ve olağanüstü öğelerin bütünleştiği bir anlatı mozaığı olarak değerlendirilebilir. Kahraman anlatıcı bakış açısı ile gelişen olay örgüsünde; iç monolog, bilinç akışı ve metinlerarasılık gibi anlatım teknikleri kullanılmıştır. Bizans Dönemi'nden başlayarak Maraş olaylarına kadar uzanan tarihî bir perspektifle, tüm ailesini gözleri önünde kaybetmiş, yarı deli bir kadının yaşadıklarını gerçeklik algısı içerisinde irdeleyen Erbil; aslında bireyin sanat, mitoloji ve tarihsel olaylar içerisindeki ruhsal çıkmazına dikkat çekmeye çalışır.

Bu anlamda eserin ikinci kısmı olan Bir Kötülük Denemesi'nin başkışisi Tanrıçay; *Üç Başlı Ejderha*'nın tematik evrenine hizmet eden sembolik bir karakter olarak karşımıza çıkar. Olay örgüsü boyunca işlenen hayat öyküsü ve kimi eylemleriyle Yunan Mitolojisi'nin akla gelen ilk isimlerinden Kronos'u hatırlatan Tanrıçay ayrıca sahip olduğu vasıflar, yakın çevresi ve ailesi ile olan ilişkiler ile de çağlar öncesinden gelen bir anlatının yeni sürümü olarak okuyucusunu selamlar. Erbil'in yazınsal evreninin pür

kötülerinden biri olarak değerlendirilebilecek Tanrıçay'ın anlatının merkezinde oluşu, söz söyleme konusunda tanrısal mahareti, evlatlarının beden bütünlüğüne karşı olan ensestvari saldırgan eylemleri ve bulunduğu çevreye yaydığı kaotik enerjisiyle Kronos'a olan benzerliği, onun sembolik bir mitik varyant olduğu yorumunu mümkün kılar. Erbil'in yazın hayatı süresince gerçekleştirmeye çalıştığı dil devriminin kısa bir özeti olarak kabul edilebilecek ilgili anlatısı; geleneğin her anlamda dışına çıkan, geniş kitlelere hitap etmek yerine dar bir kitlede detaylıca anlaşılmayı hedefleyen bir manifesto olarak değerlendirilebilir. Sonuç olarak Tanrıçay; *Üç Başlı Ejderha*'nın kurgusal bilinç dışına hizmet eden özerk unsurlardan biri ve Erbil yazınının en belirgin mitik karakteri olarak okunmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Aydınalp, H. (2010), Sosyal Çatışma ve Din. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 19(2), 187-215.
- Baydemir, H. (2017). Özbek Masallarında Milli Motifler. Journal of Current Researches on Social Scienses, 2(7), 91-100.
- Çetin, N. (2011). Roman Çözümleme Yöntemi, Öncü Kitap.
- Çoban, B. (2010). Toplumsal Çatışma, Demokratik İletişim ve Alternatif Medya. Marmara İletişim Dergisi, 17, 1-20.
- Dilek, İ. (2021). Türk Mitoloji Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erbil, L. (2011). Beni Günah Çıkarmaya Zorlamak İstiyorsunuz Sanki (Söyleşiyi yapan: Yalçın Armağan, Erkan Irmak), Yeni Yazı, 11, 88-101.
- Erbil, L. (2019). Üç Başlı Ejderha, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gardin, N. ve Olorenshaw R. (2019). Larousse Semboller Sözlüğü (çev. Beyza Akşit) Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Gökdemir, G. (2008). Kıbrıs Türk Kültüründe Masal Geleneği. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Grimal, P. (2012). Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma (çev. Sevgi Tamgüç). Kabalıcı Yayınevi.
- Gürel, E., & Muter, C. (2007). Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(7), 537-570.
- Güngör, E. (1998). Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, Ötüken Yayınevi.
- Sears, K. (2022). Mythology 101 (çev. Ekin Duru). Say Yayınları.
- Stevick, P. (2004). Roman Teorisi (çev. Prof. Dr. Sevim Kantarcıoğlu). Akçağ Yayınları.
- Tanrıverdi, H. (2018). Din-Kültür İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 8(3), 595-601.
- Turğut, F. (2017). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar, Medeniyet ve Toplum, 1(1), 93-117.
- Zambak, F. (2007). Türk Romanında Mekân. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.